

ATALITX

Nom d'una alqueria de Menorca i d'una d'antiga a Mallorca. Allà és en el terme del Migjorn Gran; amb variants *Atalis*, *-ix*, i *Tàlitx*, *-lis*; veg. la nota publ. al vol. I, 51. A Mall. figura en el *Rept.* el *Rabal Athalic* en el te. de Montuïri (de 3 jovades), pp. 33, 483, escrit *Rab. Attaliq*, p. 57, i *Rabal Athalic*, en l'ed. Busquets (737). Hi ha una etimologia preferible a les vagues connexions indicades llavors: àr. *'aṭāliq* plural de *'iṭlāq*, «melonar», «uerta para ortaliza» *PAlc* i Dozy, *Suppl.* s. v.; tal com era normal en els plurals quadrisillàbics, vulgarment s'accentuava la vocal penúltima (llarga) (*iṭlāq*, *atāliq*, *PAlc* 431a31); la mateixa arrel també en *RMa* («stadium», *iṭlāq* «solvere»). Pluralitzat també en català en la forma *Atàlics* (així men.), la influència dels nombrosos colle. mossàrabs mallorquins en *-àlitx*, *-àritx* (*Torràlitx*, *Favàritx*) faria que *-es* tornés *-ē*.

ATANS, Els

Nom de paratges muntanyosos, repetit en bastants termes valencians, per a parets de roca o balmes, on s'arrima o atansa el bestiar, per defensar-se del temps inclement. N'hi ha més, però a mà en tinc un, prop del vèrtex entre els termes de Peníscola-Cervera-Sta. Magdalena (pron. *atáns* si bé deturpat en *Les Alans* en el IGC); un altre a la V. de Guadalest (Beniardà: xxxv, 40.4).

-*Atap*, *Bini*-, a Castell de Menorca (vol. I, 52).

ATARCÓ

Alt i pda. d'~, te. Bèlgida (*GGRV*, *Val.* II, 28, 29). *L'Atarcó d'Alt*, a Bèlgida (xxxii, 133.16), és a la punta d'un serrat prominent; i 0k7 més al N., hi ha *L'Atarcó de Baix* (deturpat *Alarco* en l'IGC). Es tracta del nom d'una curiosa institució hispanoàrab, que constituí una obsessió per als bons moros valencians: el *ṭarqūn* era un cobrador d'alcabales, que tenia per especial missió, imposada pel rei otòman Abenmardanix (rei de l'Espanya Oriental c. 1150), exigir una contribució als barrilaires que feien festes de ball i música: assistia dissimuladament a totes les reunions nocturnes etc.; i així que començava la «noce» (diu Dozy, *Suppl.* II, 39) es revelava de sobte, i exigia la contribució. Abenalkhatib i Omar Alfakih (poeta andalusí citat in extenso per Almakkarí) descriuen l'escena.

Sembla que el mot venia de l'actitud que en totes dues escenes pren aquest personatge, assegut amb aire distret i seriós al pas de la porta, «les yeux fixés à terre»: això es diu amb el participi del verb *'āṭraqa* «incliner la tête» —o sigui *mutriq*—, que és el mot que justament emprà Omar en aquest passatge: i de la mateixa arrel *ṭrq* deriva el nostre *ṭarqūn*. En totes dues històries es veu que hi havia gent que es feien passar pel *ṭarqūn* sense ser-ho, i llavors els pobres festaires, encara no començaven a batre l'alduf i el tabalet i encetada la ballaruga, havien de desembutxacar dos cops, car el *ṭarqūn* veritable es presentava després tot seguit (i potser en combinació amb l'altre).

RMa recull també el mot, i, si bé no el defineix, el posa amb una referència al verb «saltare» ('dansar'), revelant-se així que es tracta de la mateixa cosa.

Abenmardanix regnava a Múrcia i València, i la víctima de la història d'Abenalkhatib era un mestre d'obres de Xàtiva que havia anat a obrar a Múrcia, i volia celebrar els diners que havia guanyat. Es comprèn, doncs, que en aquest ambient valencià, el *ṭarqūn* era un personatge ric i odiat, però temut, que obsessiava la imaginació popular: vet aquí una cosa que explicaria el que donés nom a *L'Atarcó de Baix*, part rica del terme. Altres vegades, sens dubte, el *ṭarqūn* es posaria amagat, a l'aguait, en el cim d'un lloc alt (*L'Atarcó d'Alt*), observant tots els costats del terme, i a on s'armaria el sarauet, a l'ombra.

El mateix origen deu tenir *Tarcó*, pda. de Pego (xxxiii, 109.4).

Ataüja

20 Paratge de la Cerdanya central. Vegeu *E.T.C.* I, 156; potser compost amb el basc *ATE/ATA* 'portell' (+ *GÖIA*), car és vora un pas de camí a la carena d'un serrat, damunt Enveig. Vegeu l'ape. a *Aguja*.

25 *Ataütet*, l'

Indret de Crevillent, que em descriuen com un «sumadoret a la soca d'una penya» (xxxvi, 153.18). Comparat a una caixeta; cf. *DECat* s. v. i les accs. indicades en *DECat* VIII, 357.

30 *Atemí*, pda. del Maestrat entre St. Mateu i Morella, V. *Vilatenim*.

ATENS

35 Antic llogaret o masada de l'alt Urgellet, avui despoblada o quasi oblidada, immediat al Sud d'Arcavell, on vaig recollir el nom, a. 1936 (*aténs*). Sembla NL del fons basco-aquità predominant en aquesta zona; afí als grups antroponímics, hispànics, pre-romans, *ATTE*-inicial i *-ENNES* o *-ONNIS* finals, en particular copiosos i arrelats a les altes conques del Segre i la Garona: *ARTENES* anomenat per Titus Livi com un capitost turdetà, *ATTEXIS* nom ibèric; i un grup aparentment celtibèric format per *ATTAIO-RIX* (en una inscripció aquitana) i altres, aplegats per Holder. La terminació sembla ser la mateixa que en NLL pre-romans de la zona Andorra-Pall., com *Ensagens*, *Naiens*, *Errens*, i d'altra banda els noms aquitànics, del grup en *-TENNIS* (*Sembettennis*, *Senitennis*); estudiats en el meu treball de *Btr. z. Nfg.* 234, 235, 236n., i per Mitxelena (*Onom. Aquit.* 417); junt amb els andorrans en *-ONNIS*: *SENI(S)PONNIS* > andorr. *Sispony*, *TREBONNIS* > *Trebons*, *Btr. z. Nfg.* (cit., p. 253); potser no l'andorrà *Les Bons*, V. article infra); i en fi els en *-ENSE* que hem exposat a l'article *Altès*.

Alguna cosa més sobre *-tens* es trobarà en la meua nota de *Top. Hesp.* I, 15; junt amb altres enllacos més insegurs, en què ens trobem en un dilema pre-romà/romà, com en el nom de la vila cast. *Atienza* (Guadal.),¹ que bé podria sortir d'aquesta font ibero-